

POTREBE I OČEKIVANJA MLADIH PRAVNIKA NA SEVERU KOSOVA

– IZAZOVI I REŠENJA –

NAPOMENA: Stavovi izneti u ovoj analizi su isključiva odgovornost Centra za zastupanje demokratske kulture (ACDC) i ne mogu se, ni u kom pogledu, uzeti za stavove Švajcarske Ambasade.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Federal Department of Foreign Affairs FDFA

Januar 2021.

UVOD

U okviru projekta „*Podrška integraciji mladih pravnika iz manjinskih zajednica na severu Kosova*“ Centar za zastupanje demokratske kulture (ACDC) je sproveo istraživanje o svesti, nivou saznanja i informisanosti mladih pravnika o potencijalnim mogućnostima za stručnu praksu nakon diplomiranja.

Istraživanje je sprovedeno na teritoriji severnog Kosova, u četiri većinske srpske opštine (Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić). Ovim istraživanjem dobili smo bližu sliku o tome u kojoj meri su mladi pravници i advokati informisani o praktičnom radu, da li Pravni fakultet u Severnoj Mitrovici nudi određene programe prakse, koje institucije mogu da im pomognu u sticanju budućih profesionalnih pravnih veština i koliko im je važno da stručna praksa ima novčanu naknadu.

Posebne prepreke sticanju praktičnog znanja predstavlja i činjenica da Pravni fakultet u Severnoj Mitrovici zasniva svoj nastavno-naučni program na osnovu zakonodavstva Republike Srbije dok većina pravnika pokušava da pronađe prvo radno mesto u nekom od gradova na Kosovu u okviru integrisanog pravosudnog sistema shodno Sporazumu iz Brisela čija je implementacija otpočela tek novembra 2017. godine.

Saradnja i komunikacija između Pravnog fakulteta u Severnoj Mitrovici i kosovskih pravosudnih organa još uvek nije ostvarena. Pitanje odnosa ovih institucija je političke prirode zato ga i karakterišu međusobno osporavanje i izbegavanje bilo kakvog oblika dijaloga. Inicijative organizacija civilnog društva na Kosovu u cilju kreiranja programa stručne prakse za diplomce Pravnog fakulteta u integrisano pravosuđe zahtevaju daleko snažniju i širu podršku. Ipak implementirani su i brojni programi koji su uspešno pružili sticanje neophodnih veština mladim pravicima.

Nakon završenih studija, mladi pravnici često ne znaju kome da se obrate kako bi stekli dodatne praktične veštine jer trenutno nema specijalizovane organizacije/tela koje bi ih usmerilo na konkretne institucije u pogledu kvalitetnog programa prakse.

Prvi sporazum o principima koji regulišu normalizaciju odnosa Beograda i Prištine, poznatiji kao Briselski sporazum, nakon iscrpnih pregovora, potpisan je aprila 2013. godine. Sporazum sadrži 15 tačaka od kojih se tačka broj 10 odnosi upravo na pravosuđe:

„Sudske vlasti biće integrisane i funkcionisaće u okviru pravnog sistema Kosova. Apelacioni sud u Prištini će uspostaviti veće koje će biti sastavljeno od većine sudija kosovskih Srba, koje će biti nadležno za sve opštine u kojima su Srbi većinsko stanovništvo. Odeljenje Apelacionog suda, koga čine administrativno osoblje i sudije, imaće stalnu kancelariju u severnoj Mitrovici (Okružni sud u Mitrovici). Svako veće spomenutog Odeljenja će biti sastavljeno od većina sudija kosovskih Srba. U zavisnosti od prirode slučaja o kome je reč, veće će činiti odgovarajuće sudije“.¹

Većina diplomiranih pravnika se na severu Kosova suočava sa potpunim nedostatkom stručne prakse jer ona nije institucionalno podržana niti je sistemski planirana. Treba naglasiti da se advokatske kancelarije u opštinama na severu suočavaju sa ograničenim kapacitetima za prijem pripravnika, a odluka o prijemu je sada poverena i Advokatskoj Komori Kosova. Kao pozitivan primer razvoja pravne prakse za mlade pravnike može poslužiti program Osnovnog suda u Mitrovici koji svake godine objavljuje konkurs za pripravnike sa ravnomernom etničkom zastupljenošću zainteresovanih kandidata.

Poseban problem iako nije predmet našeg istraživanja, jeste da ni u jednoj od četiri opštine na Severu Kosova ne postoji kancelarija koja obavlja javnobeležničke tj. notarske poslove tako da gotovo niko od mladih pravnika nema praktična iskustva

---

¹ <https://www.srbija.gov.rs/specijal/283757> , 3.12.2020. godine

sa notarskom profesijom. Inače, za pristupanje notarskom ispitu je pored drugih zakonom navedenih uslova, neophodno i trogodišnje pripravničko iskustvo tako da stanovnici opština na Severu Kosova neće biti u mogućnosti da overe svoje zaključene ugovore za još 3 godine u najboljem slučaju.

Do sada su u pogledu inicijative programa za obavljanje stručne prakse vodeću reč imale organizacije nevladinog sektora koje neformalnije stupaju u profesionalne odnose sa integrisanim pravosudnim sistemom za razliku od Pravnog fakulteta i drugih srpskih institucija.

UNMIK, USAID, GIZ i ACDC su neke od organizacija koje su predvodile uspešne programe prakse za mlade pravnike i na taj način značajno nadomestile jaz između pasivnosti fakulteta i samoorganizacije studenata u cilju sticanja praktičnog znanja i veština nakon završetka osnovnih studija.

Metodologija istraživanja -Kvantitativno istraživanje-

Način istraživanja: Anketno terensko istraživanje F2F, kombinovano sa Internet anketom.

Mesto istraživanja: Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić

Vreme istraživanja: 1. oktobar – 25. oktobar 2020. godine

Veličina uzorka: 17 ispitanika terensko istraživanje i 45 Internet anketa.

Opis uzorka: Od ukupno 62 ispitanika, 46.8% ispitanika je muškog pola i 53.2% ispitanika ženskog pola.

Severna Mitrovica: 49.2 % ispitanika;

Zvečan: 23.7 % ispitanika;

Zubin Potok: 16.9 % ispitanika;

Leposavić: 10.2 % ispitanika;

Tip uzorka: Stratifikovani reprezentativni slučajni uzorak, na osnovu opštine stanovanja, profesije

Poststratifikacija: Godine, nivo obrazovanja, obavljena strucna praksa i radni status

KLJUČNI NALAZI

- **58.1%** Ispitanih pravnika se izjasnilo kao nezaposleno
- **80.6%** Ispitanika nikada ranije nije obavljalo stručnu praksu
- **41.9%** Ispitanika se informiše o mogućnostima za praksu preko društvenih mreža
- **64.5%** Diplomiranih pravnika je delimično informisano o mogućnostima za praksu
- **88.7%** Ispitanika smatra da je bitno da pravnici imaju kvalitetnu praksu
- **75.8%** Ispitanika je odgovorilo da njihov fakultet ne nudi program stručne prakse
- **88.7%** Ispitanika smatra da bi kreiranje jedinstvenog web sajta sa pozivima za praksu bilo veoma korisno
- **79%** diplomiranih pravnika navelo je da je izuzetno važno dobiti priliku za zaposlenje nakon završenog programa prakse.

Sažetak istraživanja – Percepcija ključnih problema Rezultati ankete:

Informisanost - Istraživanje je pokazalo da je informisanost diplomiranih pravnika na relativno niskom nivou jer 24.2% uopšte nije informisano o mogućnostima za obavljanje stručne prakse dok je 64.5% sebe ocenilo kao delimično informisane. Većina odgovara sa “delimično informisan” ili “nisam siguran”, što odaje nesigurnost, a samim tim i slabu informisanost što je neobično za ovu starosnu kategoriju ispitanika.

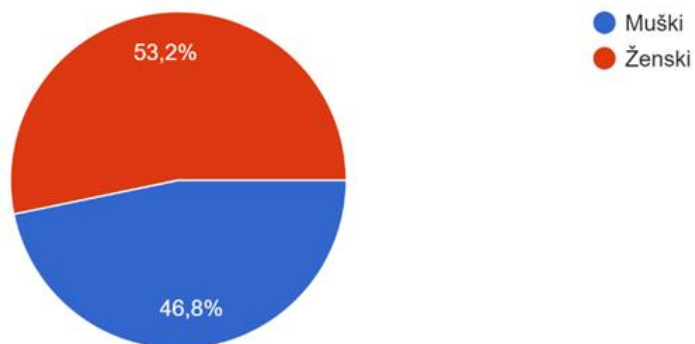
Takođe, istraživanje je pokazalo da je učešće mladih pravnika u procesu odlučivanja i kreiranja potencijalnih mogućnosti za obavljanje prakse nedovoljno i da ga svakako treba poboljšati. Većina ispitanika nije sigurna kome se treba obratiti kako bi pronašli stručnu praksu koja bi odgovarala njihovim potrebama.

Ponuda stručne prakse – Kao što se iz dobijenih odgovora može zaključiti, čak 75.8% ispitanika je odgovorilo da Pravni fakultet nakon diplomiranja ne pruža nikakvu praksu diplomiranim pravnicima. Mladi pravници su prinudjeni da se samoorganizuju u traganju za praksom čija je ponuda veoma ograničena.

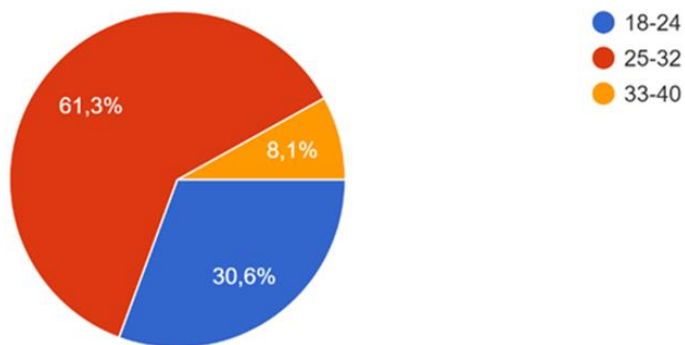
Percepcija mladih pravnika i advokata o potencijalnim mogućnostima i konkursima za stručnu praksu nakon diplomiranja nije na zavidnom nivou.

Pol:
62 одговора

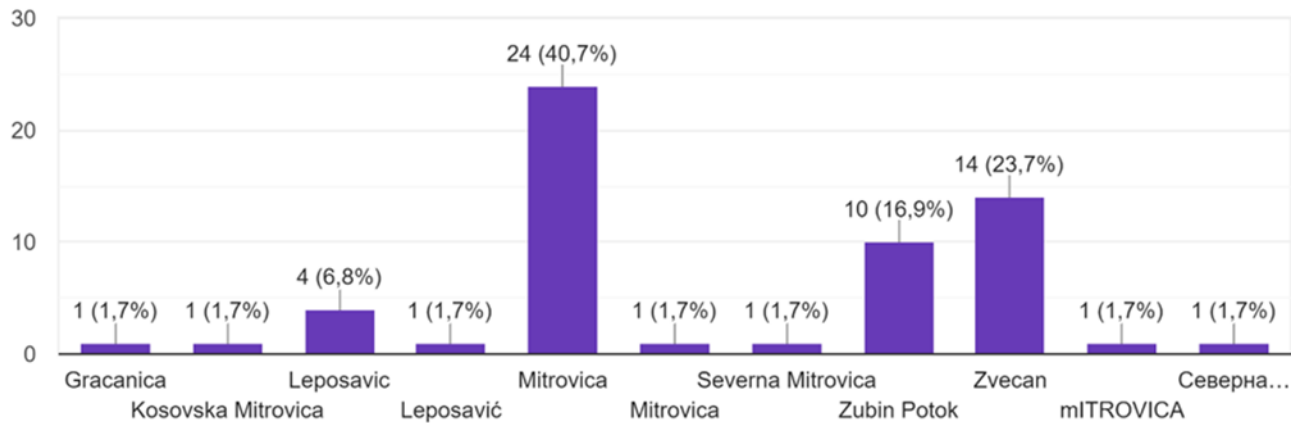

Starosna dob:
62 одговора

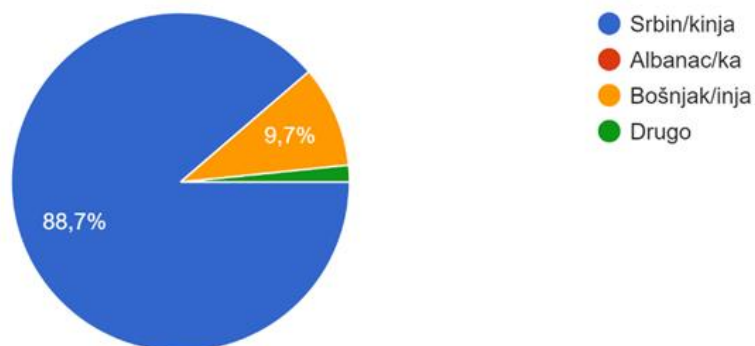
Opština:

59 odgovora

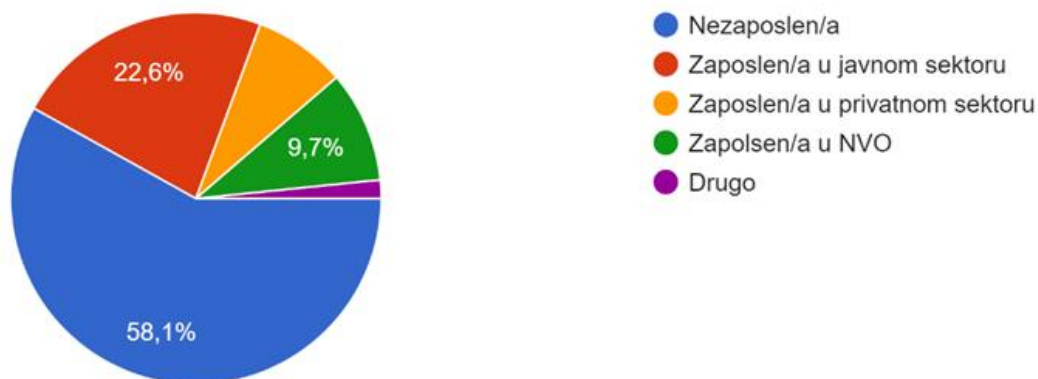
Etnička pripadnost:

62 odgovora

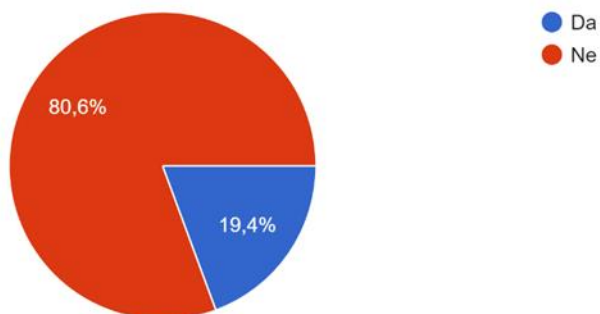
Radni status:

62 одговора

Da li ste već ranije obavljali stručnu praksu?

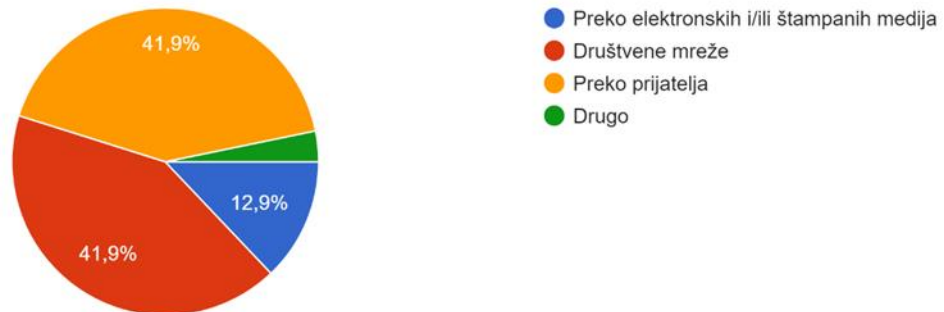
62 одговора

Kao što možemo videti iz grafikona, čak 80.6% ispitanika se izjasnilo da nisu pre pokretanja ovog projekta obavljali stručnu praksu. Sa druge strane, samo 19.4% diplomiranih pravnika je obavilo stručnu praksu nakon osnovnih studija, a na osnovu njihovih odgovora saznali smo da je to pretežno Osnovni sud u Mitrovici, Pravni fakultet u Severnoj Mitrovici, Opština Severna Mitrovica, PIO Fond i NVO ACDC i NVO Aktiv.

Na osnovu dobijenih rezultata smatramo da treba diverzifikovati i ojačati ponudu stručne prakse za mlade pravnike u opštinama na Severu Kosova. Očigledno je da su mladi pravnici svesni nedostatka stručne prakse i manjka veštine pisanja pravnih akata.

Na koji način ste se informisali o mogućnostima za praksu tokom studija i nakon diplomiranja?
62 одговора

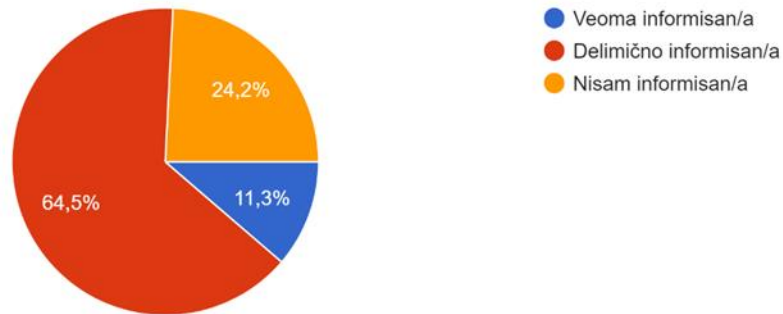

Odgovori na ovo pitanje se svode na delimično očekivane. U vremenu digitalizacije i masovnog korišćenja mobilnih aplikacija i računara 41.9% ispitanika se informiše putem društvenih mreža. Međutim, zanimljivo je da se isti procenat ispitanika 41.9% informiše preko prijatelja o potencijalnim mogućnostima za praksu tokom studija ili nakon diplomiranja.

Samo 12.9% diplomiranih pravnika je odgovorilo da se informiše preko elektronskih/štampanih medija i ovo ukazuje na činjenicu da značajan broj mladih pravnika treba informisati putem društvenih mreža koje postepeno zamenjuju i preuzimaju sadržaj elektronskih/štampanih medija.

U kojoj meri ste informisani o mogućnostima za praksu?

62 одговора

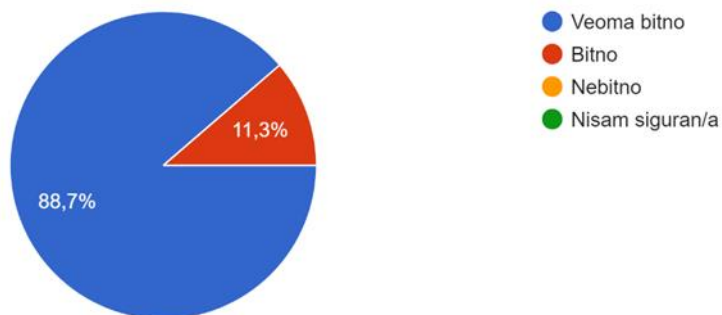

Na ovo pitanje je preko polovine ispitanika, tačnije 64.5% odgovorilo da su delimično informisani što ukazuje na činjenicu da mladi pravnici nisu zadovoljni sadašnjim nivoom informisanosti u tom pogledu i da tu postoji prostor za unapredjenje. Gotovo četvrtina ispitanika 24.2% smatra da nisu informisani o ponudama za pravnu praksu, a samo 11.3% je veoma informisano.

Procenat ispitanika koji sebe vide kao neinformisane je povezan sa transparentnošću objavljivanja poziva za praksu koja takodje nije na zavidnom nivou.

U kojoj meri je za Vas bitno da što više mladih pravnika ima odgovarajuću praksu?

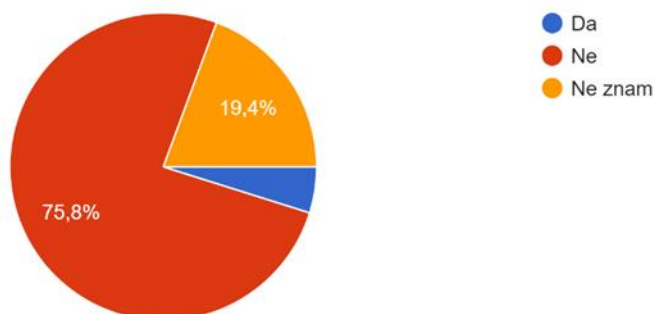
62 одговора

Kod ovog pitanja mladi pravnici su gotovo jedinstveno odgovorili da je odgovarajuća stručna praksa veoma bitna i to 88.7% ispitanih. Tek 11.3% je odgovorilo samo bitna, u pitanju je sitna kvalitativna razlika dok niko od ispitanika nije izabrao opciju da je stručna praksa nebitna. Ovi odgovori su motivišući i ohrabruju na budući rad sa mladim advokatima koji očigledno žele više praktičnog znanja.

Da li vaš fakultet nudi praksu nakon završenih studija?

62 одговора

Pitanje prakse nakon završenih studija značajno pokazuje odnos visokoškolske ustanove prema stručnoj praksi mladih pravnika. Podatak da je 75.8% odgovorilo da fakultet ne pruža nikakvu stručnu praksu nakon završenih studija je zabrinjavajući. To znači da su mladi pravnici prepušteni sebi u traganju za prvom

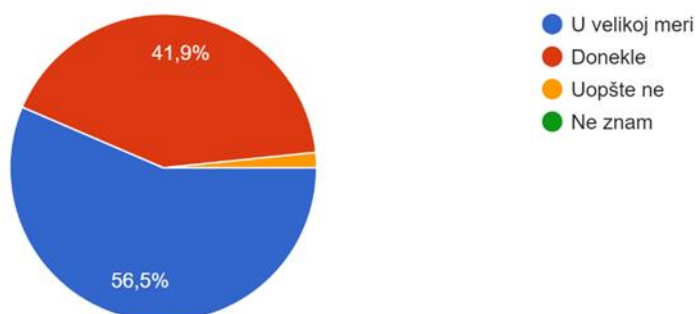
praksom iako bi im pozicija bila značajno bolja kada bi Pravni fakultet inicirao određeni program prakse.

Petina ispitanika tačnije 19.4% je odgovorila da ne zna, a samo 4.8% se izjasnilo da Pravni fakultet nudi stručnu praksu diplomcima.

Kod pitanja “*Kakve biste veštine želeli da savladate tokom praktičnog rada*” blizu 90% ispitanika je izabralo pisanje pravnih akata i to: **tužbe** u parničnom postupku, **optužnice** i **krivične prijave** u krivičnom postupku, sastavljanje **presude** i **žalbe**, **testamenta** i **javnobeležničkih isprava**. Ostatak ispitanika je naveo da bi želeli da steknu i veštine sastavljanja ugovora u međunarodnoj trgovini, veštinu javnog nastupa i govorništva i poslovnu komunikaciju sa klijentima.

Da li smatrate da biste stekli korisne veštine za Vaš poziv tokom prakse?

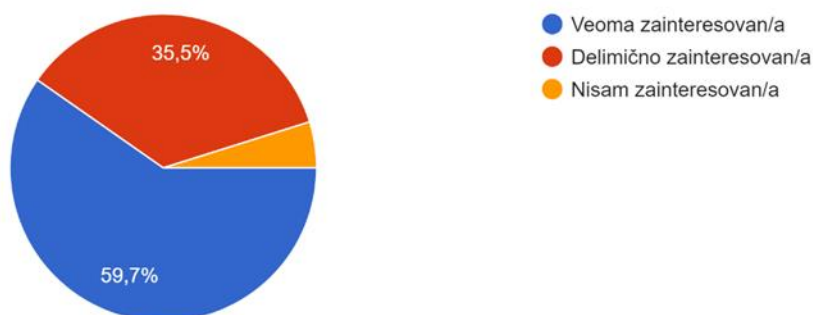
62 одговора

Reč je o pitanju i odgovorima ispitanika koji ulivaju izvesnu dozu optimizma jer preko polovine tj. 56.5% mladih pravnik - učesnika na istraživanju smatra da bi u velikoj meri stekli korisne veštine za poziv koji su izabrali tokom programa prakse. Opciju donekle koja se minimalno kvalitativno razlikuje u odnosu na prethodni odgovor je izabralo 41.9% ispitanih. Samo jedan ispitanik smatra da uopšte ni bi stekao korisne veštine tokom programa prakse. Ovo nam ukazuje na činjenicu da su pravnici i advokati jesu motivisani da pohađaju programe prakse kao i da bi stekli korisne profesionalne veštine.

Koliko ste zainteresovani da obavljate praksu u institucijama neke od država EU?

62 одговора

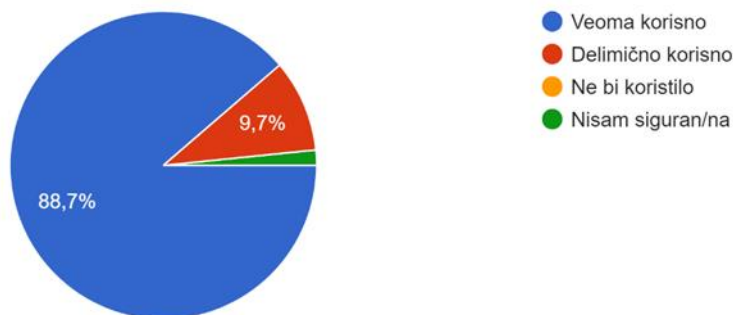

Iako je kod ovog pitanja mišljenje mladih pravnika donekle podeljeno, važno je istaći da je 59.7% ispitanih veoma zainteresovano za obavljanje stručne prakse u nekoj od institucija u državama Evropske Unije. Drugi odgovor, da su ispitanici delimično zainteresovani izabralo je 35.5% mladih pravnika dok se samo 4.8% izjasnilo da nisu zainteresovani za takvu mogućnost. Sadašnja ponuda pravne prakse u institucijama neke od država EU za mlade pravnike sa Kosova skoro i da ne postoji, a odlasci na slične programe su veoma retki.

Da li bi kreiranje jedinstvenog veb-sajta o pozivima i informacijama za praksu bilo korisno?

62 одговора

Na osnovu ovog pitanja i dobijenih odgovora od strane ispitanika možemo doći do zaključka da bi kreiranje jedinstvenog veb-sajta o pozivima za pravnu praksu bilo veoma korisno i to je potvrdilo čak 88.7% ispitanika.

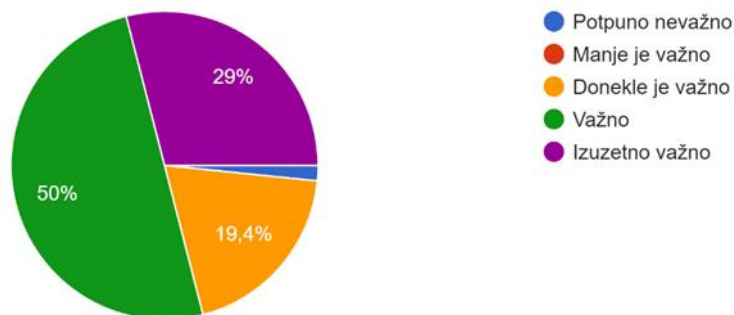
U trenutku implementacije našeg istraživanja sličan veb-sajt ne postoji. Ideju o kreiranju jedinstvenog veb-sajta o pozivima za praksu kao delimično korisnu je ocenilo samo 9.7% ispitanih mladih pravnikâ. Na osnovu ovih podataka smatramo da bi kreiranje jedinstvenog online mesta sa pozivima na stručnu praksu bilo poželjno.

U sledećem pitanju zamolili smo ispitanike da sami navedu institucije ili organizacije za koje smatraju da bi im pružile odgovarajuću stručnu praksu. Jedan broj ispitanika je naveo samo jednu organizaciju dok su drugi naveli tri koliko je maksimalno dopušteno.

Na osnovu odgovora, institucija kojoj su pravnici poklonili najveće poverenje kada je u pitanju sticanje prakse je **Osnovni sud, Advokatske kancelarije, Opština i Osnovno Tužilaštvo**. Nakon ovih institucija naveli su Kosovsku agenciju za privatizaciju (KAP), Centralnu banku, Ministarstvo za lokalnu samoupravu i raznovrsne medjunarodne organizacije – EULEX, UNMIK, USAID, OSCE.

Koliko Vam je važno potpisivanje pisanog sporazuma tj. Ugovora kojim se reguliše program prakse?

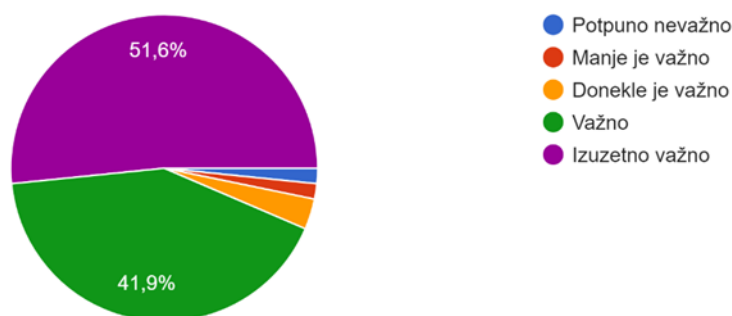
62 одговора

Odgovori na ovo pitanje pomalo i iznenadjuju jer nešto manje od trećine ispitanika oko 29% smatra da je potpisivanje pisanog sporazuma kojim se reguliše praksa izuzetno važno. Tačno polovina ispitanih smatra da je potpisivanje sporazuma važno, u pitanju je kvalitativna razlika, ali bi utisak bio bolji da je veći procenat pravnik kojima je ugovor o praksi izuzetno važan jer su njim regulišu sva prava i obaveze strana ugovornica. Da je donekle važan ugovor o praksi odgovorilo je 19.4% ispitanih.

Koliko Vam je važno dobijanje prilike da steknete sertifikat o uspešno završenom programu prakse?

62 одговора

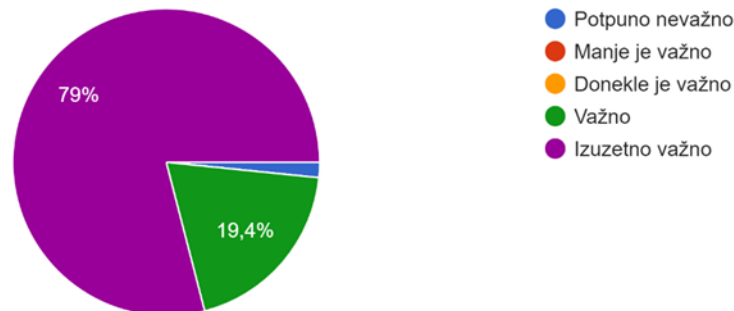

Na osnovu grafikona, očigledno da je mladim pravnicima kao ispitanicima ovog istraživanja bitno da steknu odgovarajuću potvrdu o uspešno završenom programu prakse i zato je 51.6% odgovorilo da je to izuzetno važno, dok je 41.9% izabralo opciju važno. Od celokupnog uzorka samo dva ispitanika su smatrala da je

to donekle važno, a po jedan da je dobijanje sertifikata o uspešno završenom programu praksu manje važno ili potpuno nevažno.

Koliko Vam je važno dobijanje mogućnosti da razgovarate sa poslodavcem o mogućnosti za zaposlenje nakon završene prakse?

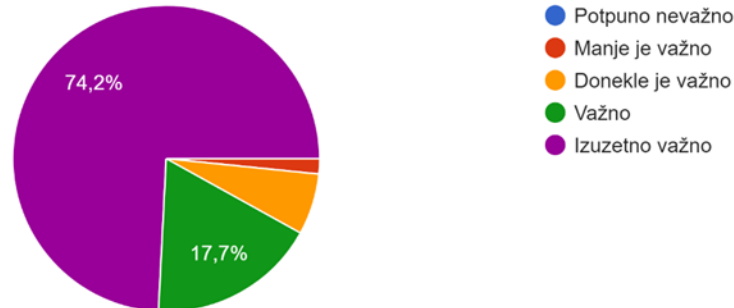
62 одговора

U današnjem vremenu rastuće nezaposlenosti, mladi pravnici su opravdano procenili da je mogućnost za razgovor sa poslodavcem o potencijalnom zaposlenju nakon završene prakse izuzetno važan i to je potvrdilo čak 79%. Iako je u pitanju subjektivna i kvalitativna razlika u odgovorima, 19.4% smatra da je ovo pitanje važno, samo jedan ispitanik je izabrao opciju potpuno nevažno.

Da li podržavate stav da bi svaki program prakse trebalo da obuhvata i mesečnu novčanu naknadu?

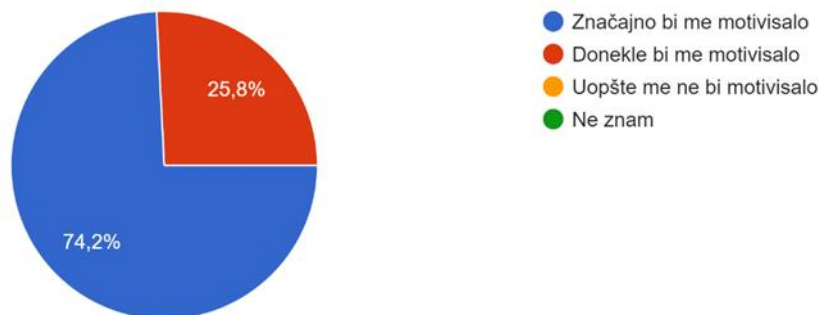
62 одговора

Slično kao i kod prethodnog pitanja, $\frac{3}{4}$ ispitanika su odgovorili da bi stručna praksa trebalo da obuhvata i mesečnu naknadu kao u većini država EU, ovaj stav je podržalo 74.2% mladih pravnika. Sa određenom kvalitativnom razlikom ispitanika, 17.7% je odgovorilo da je važno da svaki program stručne prakse obuhvata i mesečnu naknadu. Samo 4 ispitanika ili 6.5% od celokupnog uzorka je odgovorilo da donekle podržava takav stav.

Koliko bi Vas to motivisalo da se prijavite za program prakse?

62 odgovora

Pitanje motivacije je od posebnog značaja u svakoj profesiji tako i u pravničkoj, međutim na osnovu odgovora mladih pravnika očigledno je da bi značajan broj njih bio posebno motivisan da se prijavi za program prakse ukoliko bi postojala odgovarajuća mesečna naknada i to 74.2%. Nešto više od četvrtine ispitanika ili 25.8% njih navelo je da bi plaćena stručna praksa donekle podstakla njihovu prijavu. Ispitanici kod ovog pitanja nisu izabrali druge opcije što pokazuje njihovu odlučnost.

Preporuke

Preporuke usmerene ka Institucijama na centralnom nivou

1. Pružiti kontinuiranu finansijsku pomoć organizacijama u cilju obezbedjivanja kvalitetnih i različitih programa prakse za mlade pravnike.
2. Kreirati inovativne programe podrške diplomcima u cilju prevazilaženja teškoća izazvanih koronavirusom u potrazi za praksom i zaposlenjem.
3. Kreirati bolje koordinacione mehanizme između Sudskog Saveta Kosova, Advokatske Komore Kosova i Tužilačkog Saveta Kosova, ali i razviti nova partnerstva u cilju kreiranja novih rešenja u pogledu profesionalne pravne prakse.
4. Istražiti potrebu za dodatnim merama podrške mladim pravnicima i obezbediti kroz programe prakse zapošljavanje najboljih polaznika programa.

Preporuke usmerene ka organizacijama civilnog društva

1. Pružiti informacije o dostupnim programima prakse za mlade pravnike i advokate od strane vladinih ili nevladinih organizacija kao i o pospešivanju saradnje sa svim zainteresovanim stranama.
2. Podrška u razvoju neophodnih veština potrebnih mladim pravnicima u trenutnoj zdravstvenoj situaciji kroz izgradnju kapaciteta u polju inovativnih tehnologija u pravosudju.
3. Zagovarati transparentno i odgovorno objavljivanje javnih poziva za praksu od strane lokalnih samouprava u cilju kreiranja jednakih šansi za sve diplomce.

4. Kreirati projektne predloge i aktivnosti koristeći istraživanja koja odražavaju realno stanje u pravosudnoj praksi, a koja su u skladu sa trenutnom situacijom izazvanom pandemijom COVID-19.
5. Pospešiti komunikaciju između privrednih društava i Pravnog fakulteta u Severnoj Mitrovici u cilju promocije koncepta prakse za mlade pravnike u biznis okruženju.

Preporuke usmerene ka Institucijama na lokalnom nivou

1. Kreirati metode za efektivnu procenu potreba diplomiranih pravnika u cilju prikupljanja podataka o njihovim potrebama i kreiranja strategije koja odražava realne potrebe pravne profesije.
2. Pružati stalnu podršku institucijama na centralnom nivou u cilju kreiranja jedinstvenog veb sajta o pozivima za pravnu praksu ili pripravništvo.
3. Podržati različite mehanizme za unapređenje dijaloga i komunikacije između Pravnog fakulteta, diplomaca, Advokatskih kancelarija, Osnovnih sudova i drugih relevantnih faktora koji mogu pružiti kvalitetnu praksu.

Preporuke ka međunarodnim organizacijama/donatorima

1. Pružiti finansijsku podršku za programe koji imaju za cilj kreiranje modernih informacionih sistema koji će doprineti boljoj informisanosti mladih pravnika o šansama za stažiranje ili zapošljavanje.
2. Podržati lokalne organizacije civilnog društva u naporima da pored redovnih projektnih aktivnosti doprinesu povećanju protoka informacija između platformi koje nude šanse za mlade pravnike i krajnjih korisnika.

3. Obezbediti dodatna sredstva za unapredjenje postojećih mehanizama nadzora lokalnih samouprava u smislu transparentnijih poziva za programe prakse.
4. Pružiti snažniju podršku organizacijama nevladinog sektora u sprovođenju sveobuhvatnog istraživanja o realnim potrebama za brojem mladih pravnika na tržištu rada.